

KOZMA KLEMENTINA¹**Románia geostratégiai szerepe a NATO keleti határán****Geostrategic role of Romania on the NATO's Eastern Flank****Absztrakt**

A tanulmány célja, hogy összegezze azokat a lényegesnek számító kérdéseket, melyek meghatározzák Románia NATO-ban vállalt és betöltött szerepét. Figyelembe véve a 2014 óta zajló ukrán válság hatásait főként a kelet-európai határ védelmének erősítésére, illetve a Fekete-tenger stratégiai jelentőségére vonatkozóan, a regionális biztonság egyre kiemelkedőbb szereppel bír. Románia kulcsfontosságú partnerévé vált az Egyesült Államok és a NATO számára nem csupán napjainkban, hanem a Szövetséghez való csatlakozását megelőzően is.

Kulcsszavak: Románia, Fekete-tenger, biztonsági környezet, geostratégia

Abstract

The aim of this paper is to collect those essential questions which determine Romania's role in NATO. Taking into account that since 2014 there is a crisis in Ukraine the purpose of strengthening the Eastern European borders and the strategic role of the Black Sea, makes the regional security more important. Romania became a key partner of the United States of America and the NATO not only in these days, but before it has joined the Alliance as well.

Keywords: Romania, Black Sea, security environment, geostrategy

BEVEZETÉS

Románia 14 éve csatlakozott az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO), melynek meghatározó szerepe van az ország kül- és biztonságpolitikájára. A szervezet kollektív védelmet biztosító jellege a rendszerváltás utáni iránykeresésben számos volt szocialista ország számára, így Romániának is reményt nyújtott biztonságának garantálására. Románia Európa keleti részén fekszik, de földrajzi elhelyezkedéséből adódóan három régióhoz is

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola PhD hallgató, National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: kozma.klementina@uni-nke.hu; kozmaklemi@gmail.com ORCID: [0000-0001-5746-7048](https://orcid.org/0000-0001-5746-7048)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

kapcsolódik. Erdély révén, mely a Kárpátok vonulatát és az attól nyugatra eső területeket foglalja magába, a közép-európai államok körébe sorolható. A Kárpátoktól keletre eső Moldova a kelet-európai régióhoz, míg a délen fekvő Havasalföld és Dobrudzsa a balkáni térséghez köti. Az ország elhelyezkedésének összetettsége számos előnnyel és hátránnyal jár Románia számára. Egyrészt összekötő szereppel bír Kelet–Nyugat–Dél irányvonalon, továbbá a fekete-tengeri kijáratával utat biztosít a kaukázusi országok, Közép-Ázsia és a Közel-Kelet felé. Másrészt ugyanez kockázatokat is jelent számára. Ezekben a régiókban változó intenzitással, de majdhogynem állandó jelleggel konfliktusok jönnek létre. 1990 után háború tört ki a Balkánon (1991–1995), melynek következménye Jugoszlávia felbomlása és új államalakulatok keletkezése volt, később pedig Koszovó kiválása (1999).² A Moldovai Köztársaságban (1992) ugyancsak háború tört ki a Dnyeszter menti területek elszakadása miatt, amely egy elfelejtett, megoldatlan kérdésnek számít a mai napig. Polgárháború dúlt a függetlenedni kívánó Csecsenföldön (1994–1996), majd újabb háborús helyzet alakult ki a Balkánon Koszovó elszakadásával Szerbiától (1999).³ A 2000-es évek sem indultak békésebben, mint a kilencvenes évek. Az Amerikai Egyesült Államok (USA) ellen irányuló 2001. szeptember 11-i terrorista támadás és az azt követő újabb merényletek Európa szerte, Románia számára is új biztonsági kihívásokat teremtettek. Az ország NATO-hoz való csatlakozási folyamatának elősegítése miatt igyekezett megfelelni a szervezet kritériumainak, és segíteni az USA terrorizmus elleni háborúját. Bukarest még azt megelőzően csatlakozott az afganisztáni és az iraki műveletekhez, hogy a szervezet tagjává vált volna. Napjainkra Európa keleti területén egy újabb konfliktus alakult ki a 2013 óta zajló ukrainai válság következtében.

Európa biztonságának garantálása szempontjából Románia szerepe felértékelődött az elmúlt évtizedben, és a jelenlegi folyamatok is azt bizonyítják, hogy NATO-nak szüksége van egy erős keleti határra. Kelet-Európa a NATO és az Oroszországi Föderáció érdekeinek ütközőzónájává vált. A kérdés az, hogy milyen módon közelíti meg a román politika az egyes események jelentőségét, és milyen szerep jutott számára ebben a hatalmi harcban. Céлом, hogy bemutassam Románia szerepét a NATO-ban, biztonsági környezetének alakulását 2000-től napjainkig, figyelembe véve Bukarest szerepét a kelet-európai térség biztonságának garantálásában. Fontos megemlíteni mindezek mellett a Fekete-tenger ellenőrzéséért folytatott versenyt az Oroszországi Föderációval, valamint Románia és az Egyesült Államok egyre erősebb partnerségének alakulását. A vizsgált kérdések alapjául

² Balkans war: a brief guide. <http://www.bbc.com/news/world-europe-17632399> (Letöltés: 2018. 01. 04.)

³ Kosovo conflict (1998–1999). <https://www.britannica.com/event/Kosovo-conflict> (Letöltés: 2018. 05. 01.)

Kovács Zoltán: A Hágai Nemzetközi Bíróság Koszovóra vonatkozó döntésének háttere, valamint regionális és nemzetközi következményei. 1. http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1302076511_Kovacs_Zoltan_Koszovo_fuggetlensegenek_k_erdesei_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (Letöltés: 2018. 05. 01.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

szolgálnak többek között a 2000-es évek után keletkező román stratégiai dokumentumok és az eddigi román tapasztalatokat összegző tanulmányok feldolgozása.

ROMÁNIA ÁTALAKULÓ BIZTONSÁGI KÖRNYEZETE

Az elmúlt 28 év eseményei lehetőséget kínáltak Románia számára, hogy bizonyítsa határozottságát és elszántságát a NATO-hoz való csatlakozási szándékában. A kilencvenes évek elején jelentkező belpolitikai válság több szempontból rossz fényt vetett az országra és számos bírálatot váltott ki a nemzetközi közösség részéről. Ezek főként a demokratikus reformfolyamatok lassú ütemére, a kisebbségek jogainak háttérbe szorítására, azok hátrányos megkülönböztetésére, a privatizáció lassúságára, a politikusok korruptségára, illetve a Romániának nyújtott hitelek és segélyek „hatékonyaságot mellőző” felhasználására vonatkoztak.⁴ Többek között ezek a tényezők szolgáltak alapjául annak is, hogy 1999-ben nem csatlakozhatott Lengyelországgal, Magyarországgal és Csehországgal egy időben a szövetséghez. A belpolitikai tényezők mellett azonban szerepet játszott az is, hogy a NATO nem szerette volna az Oroszországi Föderáció aggodalmát még inkább növelni azzal, hogy határait ilyen gyors ütemben kitolja keleti irányba.⁵

A román döntéshozók részéről fontos, hogy a felmerülő problémákat megfelelően értelmezzék és közvetítsék a társadalom felé. Az alkotmány értelmében az államfő, aki egyben a Román Haderő főparancsnoka is, felelős a nemzeti biztonsági stratégia kiadásáért és annak betartásáért. Az első stratégiát 1999-ben adták ki Emil Constantinescu államfő jóváhagyásával, melyben egyértelműen rögzítésre került Románia „Nyugathoz” történő csatlakozásának szándéka. A 2001-ben Ion Iliescu államfő által kiadott nemzeti biztonsági stratégia újra megerősítette az ország NATO-hoz és EU-hoz történő csatlakozási szándékát. A 2006-ban és 2010-ben Traian Băsescu által kiadott stratégiák már az európai és euro-atlanti tagság fényében vizsgálták a biztonsági kihívásokat, az intézményi struktúrák modernizációjának szükségességét és a nemzeti biztonsági rendszer professzionalizációjának kérdését. A 2015-ben kiadott nemzeti biztonsági stratégia az ötödik a sorban. Valamennyi stratégia megegyezik abban a vonatkozásban, hogy leszögezi a nemzetközi biztonságot és stabilitást erős szövetségi keretek között lehet garantálni, amelyben a román állam aktív szerepet kíván vállalni.

Bukarest a szövetség munkájában való megfelelő mértékű szerepvállalás és a kötelezettségek teljesítése érdekében a védelmi és biztonsági szféra számos területén változásokat kezdeményezett. Egyre nagyobb figyelmet kezdtek fordítani a kiberbiztonságra, az energetikai és kritikus infrastruktúrára vonatkozó kérdésekre, valamint a titkosszolgálatok működése is folyamatosan átszerveződött nyugati mintára. A 2015-ös Nemzeti Biztonsági

⁴ Geoffrey Swain, Nigel Swain: *Eastern Europe Since 1945*. Palgrave Macmillan 3rd edition, 2003, 247.

⁵ Jane Perlez: *EXPANDING ALLIANCE: THE OVERVIEW*; Poland, Hungary and the Czechs Join NATO.

<http://www.nytimes.com/1999/03/13/world/expanding-alliance-the-overview-poland-hungary-and-the-czechs-join-nato.html> (Letöltés: 2018. 01. 07.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

Stratégia egy évvel azt követően született, hogy az Oroszországi Föderáció elfoglalt a Krím-félszigetet. Klaus Johannis, Románia jelenlegi államfője az új stratégiához írt előszavában hangsúlyozta azon képességek szükségességét az ország számára, melyek segítségével egy kívülről érkező támadással szemben képesek megvédeni saját és a szövetség határait.⁶

Az ország biztonsága a szövetségi rendszer közös érdekein, értékein és céljain alapul. A 2006-ban kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégia kimagasló hangsúlyt fektet az európai és euro-atlanti szövetségi rendszerekben történő részvételre és együttműködésre. Ugyanakkor, még az Európai Unió csatlakozás előtt, megjelenik az Amerikai Egyesült Államokkal való stratégiai partnerség fontossága is, mely a későbbiekben még inkább felértékelődött. A fő szempontjai közé tartozik az integritás, egység és szuverenitás, függetlenség, illetve az ország területének feloszthatatlansága, demokratikus értékeinek védelme, piacgazdaság, az oktatási rendszer modernizálása, az egyéni képességek megfelelő módon történő hasznosítása és a jólét növelése.⁷

Jelen tanulmányban nem szerepel a NATO csatlakozást megelőzően létrejött stratégiák összefoglalója, mivel a csatlakozást követően számos ponton a szövetség céljaihoz igazodtak a román stratégiák is. A 2006-os stratégia értelmében a konfliktusok fő forrása az erőforrásokért zajló hozzáférési törekvésekben és az identitásbeli különbségek találkozásában rejlik. Ugyan nem tartja valószínűnek egy hagyományos értelemben vett nagyméretű katonai konfliktus lehetőségét, ám kiemeli a regionális és belső szinteken jelentkező konfliktusokat és feszültségeket s azok biztonságra gyakorolt negatív hatásait is. Legfőbb fenyegetésnek a nemzetközi terrorizmust határozta meg a stratégia, mely a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért, később pedig Európa szerte bekövetkezett merényletek hatására a legsúlyosabb fenyegetésnek bizonyul az emberek életére és szabadságára vonatkozóan világszerte. Ennek a világméretű problémának a kezelése mindazon államok számára, melyek a demokratikus értékek mellett elkötelezettek, így Románia számára is, kiemelkedő fontossággal bírnak.⁸

A 2010-es Nemzeti Védelmi Stratégia mottója egy olyan Románia megteremtését vetíti elő, melyben garantált a biztonság és fejlődés a jövő generációi számára.⁹ Az állam nemzetközi érdekérvényesítő képességének növelését nagyban meghatározta a 2000-2010 közötti integrációs folyamatok sikeressége is. Mind a NATO-hoz, mind pedig az Európai Unióhoz való csatlakozása Romániának, a korábbiakhoz képest számtalan új lehetőséget kínált melyet a stratégia előszavában leszögeznek. A biztonsági problémák különböző

⁶ Lulian Fota: Importanța unei strategii de securitate națională. www.revista22.ro/importanta-unei-strategii-de-securitate-nationala-56765.html (Letöltés: 2018. 05. 01.)

⁷ Strategia de Securitate Națională a României – București, 2006. <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf> (Letöltés: 2018. 05. 01.)

⁸ Strategia de Securitate Națională a României, București 2006. <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf> (Letöltés: 2018. 05. 01.)

⁹ Strategia Națională de Apărare. http://ccpic.mai.gov.ro/docs/Strategia_nationala_de_aparare.pdf (Letöltés: 2018. 05. 01.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

jellegeből adódóan az európai államokkal együttműködve az európai biztonsági közösség aktív részese kíván lenni az ország. A stratégia kiemeli, hogy a globalizáció által megjelenő kockázatok csökkentése érdekében a nemzetközi intézmények és szervezetek tevékenységét támogatja az ország, és részt vesz ezen feladatokban.¹⁰

Románia 2015-ös Nemzeti Védelmi Stratégiája mindjárt az első oldalon egy víziót vetít előre: „O Românie puternică în Europa și în lume” – azaz „Egy erős Románia Európában és a világon”. A jelmondat egy olyan ország képét igyekszik megalkotni, mely képes hatékonyan működni és reagálni a globális és regionális szinteken jelentkező változásokra. Megtestesíti azokat az értékeket, érdekeket és szimbólumokat, melyek meghatározzák a nemzet jövőjét, erőforrásainak hatékony felhasználását és intézményeinek érdekérvényesítő képességeit. Mindemellett egy olyan ország jellemvonásait is sugallja, amely a kollektív védelem, demokrácia és szabadságjogok biztosítása érdekében tevékenykedik. Ezen tényezők mentén az ország megbízhatóságának, stabilitásának alapjait igyekszik a nemzetközi közösség irányába közvetíteni.¹¹

ROMÁNIA ÉS A NATO

A román stratégiai gondolkodás fő irányvonalait már a kilencvenes évek elejétől az euróatlanti közösséghez való tartozni akarás és az egyre erősödő atlantizmus hatotta át. Az ország lakossága a kezdetektől támogatta az integráció megvalósulását. 1991-ben Adrian Năstase külügyminiszterként részt vett az Észak-atlanti Együttműködési Tanács ülésén, majd 1993-ban elkezdődött Románia teljes körű tagságra történő jelentkezésének folyamata. 1994-ben elsők között csatlakozhatott a Partnership for Peace programhoz, melynek legfőbb hozományaként egy sor modernizációs és átalakulási program vette kezdetét az országban. Romániának hosszas folyamat volt a csatlakozást elérnie. A román politika sérelemként élte meg, hogy 1999-ben nem sikerült Lengyelországgal, Csehországgal és Magyarországgal egyszerre csatlakoznia. Az országot csak 2002-ben hívták meg, hogy vegyen részt a prágai csúcson, ahol rajta kívül még hat állam kapott tagsági meghívást a szövetségbe. 2003-ban a csatlakozást megelőzően Románia alkotmányába foglalták azokat a részeket, melyek a kollektív védelemhez való hozzájárulás alapjait képezik. A 2004-es csatlakozás jogi alapjává a 2004/22. számú törvény vált.¹²

Románia missziós szerepvállalási hajlandóságát rögtön a hidegháború végét követően bizonyítani szerette volna, ezért részt vett különböző ENSZ, EBESZ és EU-s műveletekben is. Négy külön korszakra lehet osztani a különböző nemzetközi missziókban való részvételét: Pfp előtti (1991–1994), Pfp alatti (1994–2000), NATO tagságot megelőző (2000–2004)

¹⁰ Strategia Națională de Apărare, București 2010.

http://ccpic.mai.gov.ro/docs/Strategia_nationala_de_aparare.pdf (Letöltés: 2018. 05. 01.) 5–6.

¹¹ Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015–2019.

http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf (Letöltés: 2018. 05. 09.) 3.

¹² Romania – NATO. <https://www.mae.ro/en/node/2066> (Letöltés: 2018. 05. 10.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

és NATO tagságot követő (2004–) időszakokra.¹³ A balkáni műveletek kiemelkedő jelentőséggel bírtak Románia számára. Egyrészt közvetlen szomszédját, Szerbiát érintette a háborús helyzet, másrészt kiváló alkalom volt, hogy elkötelezettségét bizonyítsa a NATO felé. 1997-ben az első „nem kéksisakos” azaz nem ENSZ keretekben zajló misszióján vett részt a román haderő, ahol nem NATO tagországgént volt jelen a NATO műveletében. 2002-ben zászlóalj nagyságú erővel járult hozzá az afganisztáni műveletekhez is. A misszióban részt vevő csapatok feladata elsősorban a Zabul tartományon áthaladó A1-es autópálya biztosítása volt, majd a NATO csatlakozást követően részt vettek az afgán kormányerőkkel való kapcsolattartási és kiképzési feladatok ellátásában is. A missziós feladatok ellátása hosszú távon Románia érdekeit is szolgálja. A Balkán és a Fekete-tenger térségében történő együttműködési törekvéseinek megvalósulását egyértelműen egy stabil, ütőképessé szövetség keretén belül látja kivitelezhetőnek, mely hatékonyan képes reagálni a biztonsági kihívásokra. Bukarest támogatja a tagsággal nem rendelkező balkáni és kelet-európai országok csatlakozásra történő felkészülését, és közben igyekszik aktív regionális szereplővé válni.¹⁴

Felvetődik a kérdés, hogy készen áll Románia a Keletről érkező kihívások kezelésére, és képes-e dél-keleti határait védeni? A nemzetközi elemzések alapján a jövőben Romániának kiemelkedő szerepe jut a NATO Oroszországgal történő konfrontációjában. 2017 szeptemberében Krajovában (Craiova) felállításra került egy NATO többnemzeti dandár, annak érdekében, hogy az Oroszországi Föderáció irányából érkező fenyegetésekre felkészüljön az Észak-atlanti Szerződés Szervezete. Szintén 2017-ben Bukarest adott otthont a NATO 63. Közgyűlésének, ahol Jens Stoltenberg, a NATO főtitkára kijelentette, hogy a szárazföldi, légi és haditengerészeti jelenlét megerősítése mintegy válaszként szolgál a megnövekedett orosz jelenlétre a Fekete-tengeren.¹⁵

A Krím elfoglalását követően Oroszország A2AD (behatolás-védelmi és területvédelmi) rendszereket telepített a balti államoktól kiindulón, egészen a Krímig, melyek légvédelmi és támadó képességgel is el vannak látva. Ezeknek hatósugara az Északi-sarktól egészen Szíriáig terjed.¹⁶ A már említett NATO közgyűlésen elhangzottakra válaszként Moszkva további Iskander típusú rakétákat, Sz-400-as légvédelmi rakétarendszert és Bastion-P part menti rakétavédelmi rendszereket telepített a Krímbe. A 2010-ben rendszeresített Bastion-P vagy más nevén K-300P rendszerek jellegzetessége, hogy mozgatható telepítésűek,

¹³ Lt. Gen. Dr. Ștefan Dănilă: The Romanian Armed Forces – ten years in the big family of NATO. *Romanian Military Thinking*, 1/2014, 8.

¹⁴ Cartea Albă a Apărării 2017. Ministerul Apărării Naționale, București, 2017, 21.

¹⁵ Fergus Kelly: NATO launches new multinational division in Romania.

<https://thedefensepost.com/2017/10/09/nato-romania-multinational-division-southeast/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)

¹⁶ Ian Williams: NATO A2AD Environment. <https://missilethreat.csis.org/russia-nato-a2ad-environment/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

rakétáinak hatótávolsága elérhetik a 300 km-t is, feladatuk többnyire, hogy hadihajókat, anyahajó-kötelékeket és partraszálló hajókat fogjanak el.¹⁷

Azt követően, hogy az Oroszországi Föderáció elfoglalta a Krim-félszigetet, a NATO négy dandárméretű harccsoportot telepített Lengyelországba és a Balti államokba. A hidegháború óta most először jelenthető ki egyértelműen, hogy két egymással rivalizáló hatalom került szemtől-szembe egymással Kelet-Európában. A NATO keleti határainak megerősítési részeként Románia a dél-keleti és Fekete-tengeri irány védelmében számít kiemelkedően fontosnak. Köszönhetően az ország stratégiai elhelyezkedésének és az Amerikai Egyesült Államokkal való szoros együttműködésének, az utóbbi években a kulcsfontosságú katonai bázisokat korszerűsítettek. 50 millió eurót költöttek a konstancai Mihai Kogălniceanu repülőbázis felújítására, ahová amerikai hadieszközöket telepítettek, többnyire harcokcsikat és járőrhajókat. A Deveselun található NATO rakétavédelmi komplexum a legmagasabb összegű, mintegy 680 millió eurós befektetésnek számít, amely többek között egyik fő forrása az Oroszországi Föderáció bizalmatlanságának, mind Románia, mind pedig a NATO irányába. Mindemellett szükséges azt is megemlíteni, hogy az aktív szerepvállalás egyre több kiadással is jár az ország számára.¹⁸

A NATO tagállamok közül csak kevés ország tartja be a védelmi költségvetésre fordítandó 2%-os GDP hozzájárulást, amiért az utóbbi hónapokban komoly bírálatokat is megfogalmazott Donald Trump amerikai elnök a szövetség országaival szemben. Románia 2017–2026-os időszakra céljai közé tűzte a védelmi kiadások 2%-os teljesítését, melyet az elmúlt három év védelmi költségvetésének növekedése is alátámaszt. 2017-ben 16,3 Mrd lejt, 2018-ban pedig 22,5 Mrd lejt különítettek el erre a célra.¹⁹ 2020-ig számos haditechnikai eszköz beszerzését és cseréjét indítványozták. Többek között lecserélik a MiG–21-es gépeket, új harcihelikoptereket szereznek be, a haditengerészet fejlesztése érdekében korvetteket vásárolnak, és a műveleti képességek növelése érdekében Patriot típusú légvédelmi rakétákat vásárolnak. Az első európai állam Románia, aki HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System – Gyorsvezérlésű Tüzérségi Rakétarendszer) és GMLRS (Guided Multiple Launch Rocket Systems – Gyorstűzelésű Irányítható Rakétarendszer) rendszereket vásárol az Egyesült Államoktól, mintegy 1,5 milliárd dollár értékben.²⁰

¹⁷ Bastion-P. http://www.military-today.com/missiles/bastion_p.htm (Letöltés: 2018. 05. 02.)

¹⁸ Romania takes key role as NATO prepares to face off with Russia.

<http://www.euronews.com/2017/10/17/romania-takes-key-role-as-nato-prepares-to-face-off-with-russia> (Letöltés: 2018. 05. 02.)

¹⁹ Ministerul Apărării Naționale – Buget. <http://www.mapn.ro/buget/index.php> (Letöltés: 2018. 04. 30.)

²⁰ (2018) Chapter Four: Europe. *The Military Balance*, 118:1, 65–168, DOI:

10.1080/04597222.2018.1416980.

Jen Judson: Romania signs off on US deal to become first European HIMARS customer.

<https://www.defensenews.com/land/2018/03/01/romania-signs-off-on-deal-to-become-first-european-himars-customer/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

A különböző haditechnikai fejlesztések mellett, fokozódott a feszültség Románia és az Oroszországi Föderáció között.²¹ Vlagyimir Putyin orosz államfő 2017-ben Oroszország biztonságára nézve fenyegetésként ítélte meg Romániát, és azt, hogy kvázi „előőrse” lett a NATO-nak és otthont ad az Amerikai Egyesült Államok által üzemeltetett rakétavédelmi rendszer komponensének.²² Az aggodalom lényegében véve mindkét fél részéről fennáll, és a hasonló jellegű kijelentések csak további olajat öntenek a tűzre. A román politikusok és szakemberek zöméből Oroszország hasonló jellegű kijelentései és lépései időről-időre azt a következtetést váltja ki, hogy a NATO-nak fokozott ellenőrzésre és védelmi felkészültségre van szüksége egy esetleges keleti irányú támadással szemben.

AZ UKRAJNAI VÁLSÁG HATÁSA ÉS A FEKETE-TENGER JELENTŐSÉGE

A hidegháború óta nem látott feszültség bontakozott ki Oroszország és az Egyesült Államok között azt követően, hogy 2014-ben az oroszok elfoglalták a Krím-félszigetet.²³ A folyamat kialakulása nem előzménymentes, hiszen már az első NATO bővítést követően nehezményezte az orosz fél a NATO határainak keleti irányba történő kiterjesztését. Szergej Ivanov, volt védelmi miniszter és Putyin jelenlegi tanácsadóinak egyike, a 2000-es évek vége felé egyre hevesebben hangoztatta azon álláspontját, hogy a Lengyelországba és Csehországba telepítésre szánt rakétavédelmi rendszer komponensei negatív hatással lesznek a teljes euro-atlanti térség biztonságára nézve.²⁴ Majd mintegy tíz évvel később, 2016-ban az Egyesült Államok által kiépített európai rakétavédelmi pajzs részeként megkezdte működését a deveselui rakétavédelmi bázis is Romániában.

Az egyre növekvő orosz agresszió Keleten és a Közél-Kelet háborús övezeteiben zajló műveletek, ahol Oroszország aktív szereplőként van jelen, Romániát fontos támaszponttá teszi a NATO és az Egyesült Államok számára. Az orosz felfogás szerint Kelet-Európa egy része és a Fekete-tenger saját érdekszférájába tartozik, amely fölött befolyásának megőrzése kulcsfontosságú kérdés. Így a régió továbbra is ellentétes érdekek ütközésének helyszíne.

A Fekete-tenger menti államok közül hosszú éveken át kiemelkedett Törökország jelentősége, azonban az utóbbi évek instabil belpolitikai helyzete, köztük említve a 2016-os katonai puccskísérletet és a török külpolitika Oroszországgal való enyhülési folyamatait, egyre nagyobb szerepet juttatott Romániának. Noha a szakirodalomban olykor ellentmon-

²¹ Cristian Gherasim: Romania takes key role as NATO prepares to face off with Russia. <http://www.euronews.com/2017/10/17/romania-takes-key-role-as-nato-prepares-to-face-off-with-russia> (Letöltés: 2018. 05. 10.)

²² Russia calls Romania a 'clear threat' and Nato outpost for hosting US missile shield. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-romania-clear-threat-nato-outpost-us-anti-missile-shield-putin-tensions-a7571031.html> (Letöltés: 2018. 01. 06.)

²³ Palmer, James H.: Rising tides: The strategic importance of the Black Sea and Romania for U. S. Naval strategy. Dissertation, Naval Postgraduate School Monterey, CA 93943-5000. V. o. <http://hdl.handle.net/10945/55512> (Letöltés: 2018. 05. 01.)

²⁴ Palmer: i. m. 29.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

dásosság tapasztalható e kérdéssel kapcsolatosan, a realista megközelítések hagyományos biztonsági dilemmával írják le Románia történelmének nyomon követésével a térségben zajló hatalmi harcokat. A Nyugat befolyásának felerősödése áll szemben az orosz érdekekkel. A világpolitikai szinten végbemenő változások azt mutatják, hogy az Oroszországi Föderáció nem csupán a Fekete-tenger térségében szándékozik meghatározó szereplőként jelen lenni, hanem a Közel-Keleten is. Az ukrán és grúz konfliktusok, a szíriai területeken zajló műveletek legfőképpen azt a célt szolgálják, hogy Oroszország kiterjeszse befolyási övezetének fennhatóságát Európa szomszédságában.²⁵ Továbbá ezen állapotok instabilitásának fenntartásával, mintegy gátolja is azok lehetőségeit, hogy csatlakozhassanak az euro-atlanti térség szervezeteihez. A 2016-os varsói csúcs megállapításai szerint az orosz erőalkalmazás és azzal való fenyegetés lényegesen növelte a térség instabilitását.²⁶

Mivel egyre inkább egy újabb hidegháború folyamatai rajzolódnak ki Európa keleti határain, az Egyesült Államok továbbra is fenntartja jelenlétét a Balti-államok, Lengyelország, Románia és a Fekete-tenger mentén, függetlenül attól, hogy erőinek jelentős része átcsoportosul a csendes-óceáni térségbe.

Románia aggodalmát az orosz fenyegetéssel szemben még inkább fokozhatja a jövőben, hogy az Oroszországi Föderáció az elkövetkező 20 évben 43 Mrd USA dollár értékben kívánja fejleszteni haditengerészeti képességeit, továbbá hajógyárak és javítóközpontok létrehozását tervezi a Fekete-tenger partjainál.²⁷ A lépés legfőképpen azzal indokolható, hogy az orosz hajóipari képességek az ország északi, észak-nyugati és távol-keleti szegleteiben koncentrálnak.²⁸ Mivel stratégiai pozícióját nem kívánja elveszíteni a Fekete-tenger térségében, ezért nyomós oknak számít a Krim-félszigeten beruháznia Oroszországnak.

Románia, mint a Fekete-tengerre kijáráttal rendelkező európai ország, fontos hidat képez a Kaukázus, Közel-Kelet és Közép-Ázsia, így Afganisztán irányába is. Regionális biztonsági szerepe számos szempontból fontos.²⁹ A térség szeparatista mozgalmakban és konfliktusokban gazdag része Európának. Ilyennek számítanak Transznisztria, Abházia és Dél-Oszétia, Hegyi-Karabah, Csecsenföld és az Észak-Kaukázus egyéb köztársaságainak autonóm törekvései is.³⁰

2016-ben, még a varsói csúcs előtt Dacian Ciolos román miniszterelnök – egy közös tállalkozón Jens Stoltenberg NATO főtitkárrel és az USA honvédelmi miniszter helyettesével – hangsúlyozta, hogy a Romániában lévő rakétavédelmi rendszer védelmi feladatokat lát

²⁵ Palmer: i. m. 2.

²⁶ Uo. 3.

²⁷ Peter Dunai, Guy Anderson: Russia commits to building Black Sea naval shipyards. *Janes*, Vol. 50. Issue 5. 2013, January, 20 o.

²⁸ Dunai, Anderson: i. m.

²⁹ Ministry of Foreign Affairs – Romania-NATO. <https://www.mae.ro/en/node/2066?page=2> (Letöltés: 2018. 05. 01.)

³⁰ Strategia de securitate națională a României. București, 2006, 20 o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

el, és nem azzal a céllal építették, hogy Oroszország ellen irányítsák.³¹ Orosz szemszögből tekintve azonban a NATO az agresszor, aki folyamatosan kitolja Keletre a határait, rakéta-védelmi pajzzsal veszi körül magát, amely bármikor átalakítható támadó fegyverzetté, s ezáltal mintegy kikényszeríti az egyre erősebb orosz védelmi reakciókat. Oroszország csapdába csalva érzi magát, melynek az Ukrajnával való egyre szorosabb nyugati kapcsolatok kezdeményezése az egyik legnyilvánvalóbb bizonyíték volt számára.³² Az utóbbi években számos provokatív katonai lépés történt Oroszország részéről a NATO államok területének közelében, beleértve a Balti-térséget, a Fekete-tenger régióját és a mediterráneum keleti részét is.³³

A Fekete-tengeri flotta korszerűsítése évek óta várat magára, hiszen a közelmúltig teljesen elhanyagolták. Noha a kérdés, már a 2008-as orosz–grúz háború kitörésekor előke-rült Moszkvában, lényegi elhatározást a Krím elfoglalása hozott. 2010 májusában Kiev és Moszkva aláírta az ún. Harkovi Egyezményt, melynek értelmében Oroszország 2017-ig bérelte Szevasztopol kikötőjét Ukrajnától, hogy a Fekete-tengeri Flottát ott állomásoztathassa.³⁴ A flotta korszerűsítését az Állami Fegyverbeszerzési Program 2011–2020-ra szóló időszakra vonatkozóan kívánják teljesíteni. Ennek keretében hadihajókkal és tengeralattjárókkal egészítenék ki a flotta felszereléseit.³⁵

Románia egyike volt azoknak, akik 1990 után elsőként ismerték el Ukrajna függetlenségét. 1992. február 1-jén létesített diplomáciai kapcsolatot a két ország egymással. Kiemelkedő figyelmet fordít az Ukrajnával való kapcsolataira és annak Európai Unióval kapcsolatos együttműködési szándékaira, mivel regionális viszonylatban élen szeretne járni a nem tagállamokkal való párbeszéd elősegítésében.³⁶ Georgia 2008-as invázióját és a 2014-es ukrán válságot megelőzően az európai államok leginkább a gazdasági kapcsolatok elmélyítésére törekedtek Moszkvával. Románia esetében azonban, már az említett eseményeket megelőzően is voltak problémás kérdések Oroszországgal, mivel a Moldovai Köztársaság keleti részén található Transznisztria kérdése 1992 óta megoldatlan. Az Ukrajna keleti részén zajló fegyveres összetűzéseket és a Krím elfoglalásának bekövetkezését új regionális fenyegetésként értelmezték Bukarestben, ezért a nemzetközi jog szabályaira hivatkozva, Románia nem ismeri el a Krím félsziget Oroszországi Föderáció általi elfoglalását.

Az orosz–ukrán határon kialakult háborús helyzetre senki sem számított azt követően, hogy a Balkán félszigeten is elcsitulni látszanak a feszültségek. A meglepetésszerű ese-

³¹ Palmer: i. m. 4.

³² Uo. 5.

³³ Uo. 4.

³⁴ F. Stephen Larrabee, Stephen J. Flanagan: The Growing importance of Black Sea Security. <https://www.rand.org/blog/2016/07/the-growing-importance-of-black-sea-security.html> (Letöltés: 2018. 05. 10.)

³⁵ Alex Schneider: Russia's Black Sea Fleet Build Up and Modernization. <http://cimsec.org/russias-black-sea-fleet-buildup-modernization/31632> (Letöltés: 2018. 05. 08.)

³⁶ Ministerul Afacerilor Externe – Ucraina. <http://mae.ro/node/1734> (Letöltés: 2017. 11.11.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

mények, mint a Krím elfoglalása és a távolság leszűkülésének ténye Oroszország és Románia között (160 tengeri mérföld), felkorbácsolta a térség államainak bizalmatlanságát az Oroszországi Föderációval szemben.

Az Oroszországi Föderáció hadihajóinak megjelenése a szevasztopoli kikötőben és a Krím-félszigetre telepített orosz rakétarendszerek, továbbá az orosz haderő közelségének ténye aggasztja a román kormányzatot, s ennek következtében a politikai vezetés szükségességét látta egy esetleges támadás esetére kidolgozandó tervnek. Traian Băsescu államfő egy 2014-es nyilatkozatában hivatkozott arra, hogy a NATO felkészül rá, hogy amennyiben Romániát támadás érné Oroszország részéről, milyen szükséges ellenlépéseket kell megvalósítania.³⁷

ÖSSZEGRZÉS

Számos hadgyakorlatra került sor az elmúlt másfél évben Románia és a Fekete-tenger területén. 2018 májusában 21 állam részvételével vette kezdetét a Sea Shield hadgyakorlat a Fekete-tengeren. A gyakorlaton részt vesznek ukrán erők is, Románia pedig két fregattal, két korvettel és két rakétahordozó gyorsnaszáddal képviselteti magát a közös többnemzeti gyakorlaton.³⁸

Az események alakulása rávilágított azon képességek hiányára, melyekre szüksége lenne Kelet-Európának a védekezéshez. Románia e téren legfőbb szövetségese, az Egyesült Államokra és a NATO szövetségi rendszerére kíván támaszkodni, hiszen önmagában képtelen lenne felvenni a harcot Oroszországgal. A haditechnikai eszközök fejlesztésének folyamata, illetve az erős amerikai jelenlét a térségben egyben kedvező hatást is gyakorol Románia regionális szerepére. Azonban figyelembe kell venni azt az eshetőséget is, hogy amennyiben tényleges fegyveres összeütközésre kerülne sor a NATO és Oroszország között, Románia lehet az egyik olyan ország, ahol elsőként kell reagálni a keleti irányú támadásra.

³⁷ Valentina Pop: Romania has contingency plan for Russian attack.

<https://euobserver.com/foreign/125504> (Letöltés: 2017. 11. 01.)

³⁸ Răzvan Mihaeanu: Începe Sea Shield 18, cel mai mare exercițiu multinațional NATO din Marea Neagră.

<https://www.rumaniamilitary.ro/incepe-sea-shield-18-cel-mai-mare-exercițiu-multinational-nato-din-marea-neagra> (Letöltés: 2018. 05. 10.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Balkans war: a brief guide. <http://www.bbc.com/news/world-europe-17632399> (Letöltés: 2018. 01. 04.)
2. Bastion-P. http://www.military-today.com/missiles/bastion_p.htm (Letöltés: 2018. 05. 02.)
3. Cartea Albă a Apărării 2017. Ministerul Apărării Națională. București, 2017, 21.
4. Chapter Four: Europe. *The Military Balance*, 118 (2018/1), 65–168, DOI: 10.1080/04597222.2018.1416980
5. Lt. Gen. Dr. Ștefan Dănilă: The Romanian Armed Forces – ten years in the big family of NATO. *Romanian Military Thinking*, 1/2014, 8.Julian
6. Fota: Importanța unei strategii de securitate națională www.revista22.ro/importanta-unei-strategii-de-securitate-nationala-56765.html (Letöltés: 2018. május 1.)
7. Peter Dunai, Guy Anderson: Russia commits to building Black Sea naval shipyards. *Janes*, Vol. 50. Issue 5. 2013, January, 20 o.
8. Cristian Gherasim: Romania takes key role as NATO prepares to face off with Russia. <http://www.euronews.com/2017/10/17/romania-takes-key-role-as-nato-prepares-to-face-off-with-russia> (Letöltés: 2018. 05. 10.)
9. Palmer, James H., Rising tides: The strategic importance of the Black Sea and Romania for U. S. Naval strategy. Dissertation, Naval Postgraduate School Monterey, CA 93943-5000. V. <http://hdl.handle.net/10945/55512> (Letöltés: 2018. 05. 01.)
10. Jen Judson: Romania signs off on US deal to become first European HIMARS customer. <https://www.defensenews.com/land/2018/03/01/romania-signs-off-on-deal-to-become-first-european-himars-customer/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)
11. Fergus Kelly: NATO launches new multinational division in Romania. <https://thedefensepost.com/2017/10/09/nato-romania-multinational-division-southeast/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)
12. Kosovo conflict (1998–1999). <https://www.britannica.com/event/Kosovo-conflict> (Letöltés: 2018. 05. 01.)
13. Kovács Zoltán: A Hágai Nemzetközi Bíróság Koszovóra vonatkozó döntésének háttere, valamint regionális és nemzetközi következményei. http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1302076511_Kovacs_Zoltan_Koszovo_fuggetlensege_nek_kerdesei_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (Letöltés: 2018. 05. 01.)
14. F. Stephen Larrabee, Stephen J. Flanagan: The Growing importance of Black Sea Security. <https://www.rand.org/blog/2016/07/the-growing-importance-of-black-sea-security.html> (Letöltés: 2018. 05. 10.)
15. Răzvan Mihaeanu: Începe Sea Shield 18, cel mai mare exercițiu multinațional NATO din Marea Neagră. <https://www.rumaniamilitary.ro/incepe-sea-shield-18-cel-mai-mare-exercitiu-multinational-nato-din-marea-neagra> (Letöltés: 2018. 05. 10.)
16. Ministerul Afacerilor Externe – Ucraina. <http://mae.ro/node/1734> (Letöltés: 2017. 11.11.)
17. Ministerul Apărării Naționale – Buget. <http://www.mapn.ro/buget/index.php> (Letöltés: 2018. 04. 30.)
18. Ministry of Foreign Affairs – Romania-NATO. <https://www.mae.ro/en/node/2066?page=2> (Letöltés: 2018. 05. 01.)
19. Jane Perlez: EXPANDING ALLIANCE: THE OVERVIEW; Poland, Hungary and the Czechs Join NATO.
20. Valentina Pop: Romania has contingency plan for Russian attack. <https://euobserver.com/foreign/125504> (Letöltés: 2017. 11. 01.)
21. Romania – NATO. <https://www.mae.ro/en/node/2066> (Letöltés: 2018. 05. 10.)
22. Romania takes key role as NATO prepares to face off with Russia. <http://www.euronews.com/2017/10/17/romania-takes-key-role-as-nato-prepares-to-face-off-with-russia> (Letöltés: 2018. 05. 02.)
23. Russia calls Romania a 'clear threat' and Nato outpost for hosting US missile shield.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 3. szám

24. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-romania-clear-threat-nato-outpost-us-anti-missile-shield-putin-tensions-a7571031.html> (Letöltés: 2018. 01. 06.)
25. Alex Schneider: Russia's Black Sea Fleet Build Up and Modernization. <http://cimsec.org/russias-black-sea-fleet-buildup-modernization/31632> (Letöltés: 2018. 05. 08.)
26. Geoffrey Swain, Nigel Swain: Eastern Europe Since 1945. Palgrave Macmillan, 3rd edition, 2003, 247.
27. <http://www.nytimes.com/1999/03/13/world/expanding-alliance-the-overview-poland-hungary-and-the-czechs-join-nato.html> (Letöltés: 2018. 01.07.)
28. Strategia de Securitate Națională a României. București, 2006.
29. <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf> (letöltés: 2018. május 1.)
30. Strategia Națională de Apărare, București 2010
31. http://ccpic.mai.gov.ro/docs/Strategia_nationala_de_aparare.pdf (Letöltés: 2018. 05. 01.) 5-6.
32. Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015–2019.
33. http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf (Letöltés: 2018. 05. 09.) 3.
34. Ian Williams: NATO A2AD Environment. <https://missilethreat.csis.org/russia-nato-a2ad-environment/> (Letöltés: 2018. 05. 02.)